

Тарас Кошелюк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ

Taras Kosheliuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

FEATURES OF THE LEGAL REGIME OF LANDS OF NATIONAL NATURE PARKS IN UKRAINE

The article presents the analysis of the legal regime of lands of national nature parks in Ukraine. The basic directions for the development of scientific researches of legal problems concerning the regime of lands of the nature reserve fund of Ukraine are considered. The author researches the legal nature of the legal regime of the lands of national nature parks. Examples of judicial practice on the collisions in setting boundaries of protected areas and in the imposition of the legal regimes are given. The scientific definition of the concept of the legal regime of the lands of national nature parks is formulated. Proposals are given to make amendments to the current legislation of Ukraine.

Keywords: national nature park, nature reserve fund, categories of nature reserve fund, protected areas, legal regime, legal regime of the lands of national nature parks.

Постановка проблеми. Національні природні парки мають вагомe значення для людства загалом, оскільки це охоронювані території природно-заповідного фонду, які поєднують відпочинок та захист природного різноманіття. Основним і надважливим елементом для створення національних природних парків є земля. Земля, на якій розташовуються національні природні парки, є територіальною базою та системоутворюючим елементом для функціонування вказаної категорії та всіх інших природних об'єктів і комплексів.

Тому, дослідження правового режиму земель національних природних парків дасть змогу детально вивчити проблеми, які виникають в процесі діяльності національних природних парків щодо земельних ділянок, розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства та подолання колізій, які часто виникають в процесі створення та розширення територій національних природних парків.

Стан дослідження. Науково-теоретичну базу становлять праці таких вчених як А. Й. Годованюк, В. В. Вараксин, Б. В. Даниленко, О. М. Ковтун, Т. В. Лісова, Х. М. Марич, А. В. Сербіна, О.О. Статівка, А. М. Третяк, А. І. Черемнова, А. Д. Юрченко, С. В. Шарапова, А. В. Шевцов.

Метою статті є визначення особливостей та змісту правового режиму земель національних природних парків в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правовий режим земель різних категорій має свої відмінності та особливості, оскільки, залежить від категорії до якої відноситься, та чи інша, земельна ділянка. Кожна категорія земель складається з земель різних видів, що мають єдиний правовий режим. До земель природно-заповідного фонду, відповідно до ст. 44 Земельного Кодексу України¹, включаються території природних заповідників, національних природних парків, біосферних заповідників. Правовий режим земель визначається категорією земель, а є категорія – землі природно-заповідного фонду, до якої входять території національних природних парків.

Створення нових та збільшення площі існуючих охоронюваних територій – це тривалий процес, який складається із багатьох етапів, і одне із найважливіших завдань – забезпечити правильне оформлення земельних ділянок та врахувати інтереси суб'єктів земельних відносин. В ст. 7 Закону

¹ *Земельний Кодекс України 2001* (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 2002, 3, 27.

Україні «Про природно-заповідний фонд України»¹ визначено, що землі природно-заповідного фонду – це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Правильне оформлення земельної ділянки природно-заповідного фонду дасть змогу підвищити ефективність правового режиму та уникнути суперечок, які часто виникають на практиці. Дане питання на сьогоднішній день є актуальним, тому потрібно детальніше розглянути поняття правового режиму земель.

Термін правовий режим земель часто використовується в науковій літературі, проте в законодавстві його зміст не розкривається. Оскільки, дане поняття має вагомe значення для встановлення порядку використання та охорони окремих категорій земель, відсутність чіткого визначення поняття є науковою проблемою.

Загальновідомо, що під правовим режимом земель розуміється сукупність правових норм, які визначають сутність і склад елементів цього поняття: права власності на землю, прав на землю землекористувачів, управління у сфері охорони та використання земель, правової охорони земель².

На думку Н. І. Титової земельний правовий режим – це сукупність правових норм, які встановили основні засади та певний порядок землевикористання різних видів. Науковець зазначає, що для поняття змісту правового режиму земель важливий не лише особливий порядок правового регулювання, а і його наслідки³.

Детальне тлумачення цього поняття надає В. І. Андрейцев. Він визначає правовий режим об'єкта землі як «основного національного багатства» і однозначно його застосовує як до землі в цілому, так і до окремої земельної ділянки. Вчений пропонує правовий режим землі розглядати як встановлений нормативно-правовий порядок, який визначає поведінку суб'єктів земельних правовідносин щодо земель, земельних ділянок як до об'єктів права власності, управління, користування, відтворення, збереження та охорони з метою їх раціонального (економного й ефективного) використання і задоволення різноманітних потреб заінтересованих осіб, захисту їх земельних прав⁴.

Лаконічно з цього приводу висловився А. М. Мірошніченко. Вчений визначає правовий режим земель як встановлений правовими нормами порядок поведінки стосовно цих земель⁵.

Території природно-заповідного фонду були об'єктом досліджень багатьох вчених, з останніх О. М. Ковтун, А. М. Мірошніченко, А. Й. Годованюк, О. О. Статівка. Науково обґрунтоване визначення земель природно-заповідного навів А. Й. Годованюк: «це законодавчо визначені землі, що входять до складу однієї з категорії земель України та включені до національної екомережі України, які є просторово-операційним базисом для здійснення природоохоронних засобів стосовно особливо цінних об'єктів і комплексів, розташованих на них, і в той же час самі є об'єктами особливої охорони зі спеціальним правовим режимом збереження, відтворення та використання, що мають особливу екологічну, естетичну та рекреаційну цінність»⁶.

А. І. Черемнова вважає, що правовий режим земель природно-заповідного фонду та природоохоронного призначення – це встановлений правовими нормами порядок охорони земель, що передбачає збереження та відтворення, а також використання за цільовим призначенням земель різних форм власності, забезпечення охорони прав усіх суб'єктів на ці землі, здійснення управління землями і забезпечення контролю за дотриманням законодавства та застосування відповідальності

¹ Закон про природно-заповідний фонд: України 1992 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 34, 502.

² Годованюк, А.Й. (2008). *Правовий режим земель природно-заповідного фонду*: автореф. дис. ... канд.. юрид. наук. Одеса, 9.

³ Титова, Н.І. (2005). *Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України*: науково-навчальний посібник. Львів: ПАІС, 65.

⁴ Андрейцев, В.І. (2005). *Земельне право і законодавство суверенної України. Актуальні проблеми практичної теорії*. 2-ге вид. Київ: Знання, 158.

⁵ Мірошніченко, А.М. (2013). *Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України*. Київ: Альтера, 104.

⁶ Годованюк, А.Й. (2008). *Правовий режим земель природно-заповідного фонду*: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 10.

за його порушення¹.

О. М. Ковтун, дослідивши зміст правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, визначальною складовою його виділяє заповідність, що вказує на їхню специфіку порівняно з іншими особливо охоронюваними природними територіями, оскільки в основу заповідного режиму покладено загальну ідею заповідності, яка означає встановлення недоторканості, повне або часткове вилучення ділянок землі і водного простору з усіма природними ресурсами з господарського використання².

Особливості правового режиму земель природно-заповідного фонду виділено А. М. Мірошніченко: 1) деякі об'єкти та земельні ділянки, на яких вони розташовані, не підлягають передачі у приватну власність; 2) встановлений особливий порядок оголошення територій об'єктами природно-заповідного фонду; 3) передбачене внутрішнє функціональне зонування земельних ділянок; 4) передбачене влаштування охоронних зон; 5) підвищена відповідальність (кримінальна: ст.ст. 240, 246, 248, 252 Кримінального кодексу України; цивільна, адміністративна)³.

В Законі України «Про природно-заповідний фонд України» поняття «правовий режим земель природно-заповідного фонду» відсутнє, проте ст. 14 вищезазначеного закону, дає визначення режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду – це сукупність науково-обґрунтованих екологічних вимог, норм і правил, які визначають правовий статус, призначення цих територій та об'єктів, характер допустимої діяльності в них, порядок охорони, використання і відтворення їх природних комплексів.

Потрібно зразу відмітити, що «території природно-заповідного фонду» є ширшим поняттям, ніж «земельні ділянки природно-заповідного фонду». Територія природно-заповідного фонду більше пов'язана із таким поняттям як режим, який поширюється на ці території, та дотримання природоохоронного законодавства, а земельна ділянка – із належним оформленням документів на право користування земельною ділянкою та дотримання власне земельного законодавства. Території природно-заповідного фонду підлягають охороні незалежно від того, чи набули вони статусу земель природно-заповідного фонду відповідно до земельного законодавства України⁴.

Згідно з чинним Земельним кодексом України правовий режим окремо визначеної категорії земель повинен прописуватися в окремих законах. Слушною видається думка Б. В. Даниленка, що це правильно, оскільки визначення правового режиму всіх земель безпосередньо у Земельному кодексі України спричинить невідповідне розширення його обсягу⁵.

Таким чином, по відношенню до земель природно-заповідного фонду, в тому числі і національних природних парків передбачено особливий правовий режим.

Відразу після створення національного природного парку виникає правова невизначеність щодо земельної ділянки. Виникають наступні питання: чи впливає організація природного парку на зміну категорії земельної ділянки, на якій він створюється, на категорію особливо охоронюваних територій і об'єктів, якщо до створення земельна ділянка відносилась до іншої земельної категорії? Якщо так, то в якому порядку? Чи викликає факт наявності національного природного парку на території, яка частково або повністю охоплює землі власника або орендаря, автоматичне визнання даної земельної ділянки обмеженою в обороті і такою, що не підлягає приватизації?

Для правового режиму земель природоохоронного призначення характерним є конкретне цільове призначення, що вимагає особливого правового регулювання відносин щодо даної категорії земель. Особливості їх правового режиму визначаються Земельним кодексом України, законами України: «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону навколишнього природного середовища»⁶,

¹ Черемнова, А.І. (2009). Особливості правового режиму земель природно-заповідного фонду. *Актуальні проблеми держави і права*, 46, 223.

² Ковтун, О.М. (2008). *Правові аспекти охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду*: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 100.

³ Мірошніченко, А.М. (2011). *Земельне право України*: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 460-461.

⁴ Василюк, О.В., Шпарик, Н.Я., Шкутяк, С.О. (2017). *Природно-заповідний фонд: земельні питання*: навчальний посібник. Львів: Манускрипт, 29.

⁵ Даниленко, Б.В. (2012). *Еколого-правове забезпечення сталого сільськогосподарського землекористування*: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 134.

⁶ *Закон про охорону навколишнього природного середовища 1991* (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 41, 546.

Положенням про проект організації національних природних парків¹, Положенням про Проекти організації територій установ природно-заповідного фонду України², Методичними рекомендаціями щодо розроблення проектів створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України³. На таких землях заборонені всі види діяльності, які можуть негативно впливати на стан природних комплексів чи перешкоджати їх використанню відповідно до цільового призначення.

Землі природно-заповідного фонду займають особливе місце серед земель інших категорій, оскільки на цих землях розташовані об'єкти, які виконують значущі екологічні функції. Законодавством України обмежується використання земель природно-заповідного фонду.

Особливістю правового режиму природно-заповідного фонду є вилучення земельних ділянок з господарського використання. Згідно з ч. 2 ст. 20 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами та об'єктами вилучаються з господарського використання і надаються національним природним паркам у порядку, встановленому цим Законом та іншими актами законодавства України. А у ч. 3 ст. 20 зазначеного Закону вказано, що до складу територій національних природних парків можуть включатися ділянки землі та водного простору інших землевласників та землекористувачів.

Проте, як показує практика внаслідок виникають розбіжності між цільовим використанням земель природно-заповідного фонду й інтересами місцевого населення та господарства. Наказом Державного комітету України по земельних ресурсах від 23 липня 2010 року № 548⁴ затверджена Класифікація видів цільового призначення земель, згідно із якою визначаються підкатегорії земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

Закон України «Про природно-заповідний фонд України» встановлює імперативні приписи щодо обмежень використання земель природно-заповідного фонду, адже більшість таких земель підлягає вилученню із господарського використання. Конкретні вимоги до режиму окремих земель територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлюються у відповідних положеннях, в нашому випадку положенні про національний природний парк. Очевидно, що права власників та користувачів земель, включених до національних природних парків, повинні обмежуватися в інтересах охорони та збереження об'єктів ландшафтного і біологічного та в цілому природного середовища⁵.

Практичною проблемою створення нових і розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду є формування землекористування територій національних природних парків. Території національних природних парків включають земельні ділянки, що включені до них із вилученням у власників землі та землекористувачів і без вилучення. Ті ділянки, які включаються без вилучення залишаються у попередніх фізичних і юридичних осіб із цільовим призначенням, за яким ділянки були їм надані, а відповідно і в основній категорії земель. Таким чином, фактично ми має статистику, яка відображає накладку категорій земель⁶.

На перший погляд, землі, на яких розміщені національні природні парки мають належати до цієї категорії земель, однак, особливістю земель, на яких розміщені національні природні парки є те, що вони сьогодні належать до різних категорій земель. Однією з причин такої ситуації є особливість форм власності на землі, на яких розташовані національні природні парки. Землі національних природних

¹ Положення про Проект організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів 2005 (Міністерство охорони навколишнього природного середовища). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-05>> (2020, січень, 17)

² Наказ про затвердження Положень про Проекти організації територій установ природно-заповідного фонду України 2005 (Міністерство охорони навколишнього природного середовища). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0829-05>> (2020, січень, 21).

³ Наказ про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення проектів створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України 2018 (Міністерство охорони навколишнього природного середовища). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0306737-18> (2020, січень, 10).

⁴ Наказ про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель 2010 (Міністерство охорони навколишнього природного середовища). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1011-10>> (2020, січень, 10).

⁵ Кондратюк, Т.М. (2019). *Правовий режим земель національної екологічної мережі України*: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 95.

⁶ Третяк, А.М., Юрченко, А.Д. (2014). *Правові колізії земельного та природоохоронного законодавства. Земельне право України, 05-06, 25-34.*

парків не підлягають приватизації та передачі у комунальну власність. Так, згідно з положення ст. 4 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території природних заповідників, заповідні зони біосферних заповідників, землі та інші природні ресурси, надані національним природним паркам, є власністю Українського народу, а земельні ділянки, на яких встановлений інший тип функціонального зонування, і які включені до території національного природного парку, можуть перебувати в різних формах власності. Крім того, прийняття рішення про створення національного природного парку не означає автоматичного переведення земель в категорію природоохоронного призначення.

Не дивлячись на те, що закон у більшості випадків дозволяє вирішити колізії, які виникають внаслідок перетину різних правових режимів, на практиці можуть виникати інші проблеми, обумовлені помилками в процесі правозастосування.

Дане питання досліджував В. В. Носік на прикладі земель населених пунктів та земель водного фонду¹.

Законодавство України не містить заборони на знаходження земель інших категорій на території національного природного парку, більше того, воно допускає наявність різних режимів використання земель в природному парку, в тому числі і господарського. Для прикладу, в Російській Федерації знаходження земельної ділянки в межах території природного парку не змінює його категорію. Дана обставина лише накладає обмеження на використання земельної ділянки: забороняється діяльність, що тягне зміну історично сформованого природного ландшафту; зниження або знищення екологічних, естетичних і рекреаційних якостей природних парків; порушення режиму утримання пам'яток історії та культури².

Підтримуємо думку А. М. Мірошниченка, який, вважає за потрібне визнати можливість належності однієї земельної ділянки одночасно до кількох категорій. Але, оскільки, виникають колізії між правовими режимами різних категорій при їх поширенні на одну земельну ділянку потрібно законодавчо закріпити систему пріоритетів між категоріями земель. В переліку пріоритетів на першу місці повинні бути особливо охоронювані території, до яких відносяться і національні природні парки³.

Оскільки цільове призначення земельної ділянки визначається під час її формування та закріплюється шляхом реєстрації у земельному кадастрі, а це відбувається під час оформлення належного користування земельною ділянкою, то можна зробити висновок, що у державному земельному кадастрі цільове призначення земель природно-заповідного фонду з'являються тільки тоді, якщо це землі, які надані установам природно-заповідного фонду у постійне користування. В іншому випадку за землями природно-заповідного фонду залишається те цільове призначення, яке було на момент їхнього створення. Тут слід наголосити, що на такі земельні ділянки поширюється правовий режим природно-заповідного фонду, що відображається як обмеження та обтяження на земельних ділянках та дозволяє зберегти ці землі відповідно до функціональних потреб природно-заповідного фонду⁴.

Не можна не згадати Інструкцію про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затверджену Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 16.02.2005 року № 67⁵. Відповідно до неї ведеться кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, у якому описуються усі землі, які входять у загальну площу природно-заповідного фонду за категоріями угідь, цільовим призначенням та землекористувачами⁶.

Відповідно до ст. 58 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» в державний

¹ Носік, В.В. (2001). Два кодекси мої... *Вісник прокуратури*, 1(7), 32-36.

² Варакин, В.В., Шевцов, А.В. (2015). Правовой режим земельных участков в составе природных парков. *Российский юридический журнал*, 2, 5.

³ Мірошниченко, А.М. (2005). Проблемні правові питання поділу земель на категорії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, 12(50), 42-51.

⁴ Василюк, О.В., Шпарик, Н.Я., Шкутяк, С.О. (2017). *Природно-заповідний фонд: земельні питання*: навчальний посібник. Львів: Манускрипт.

⁵ *Наказ про Інструкцію про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України 2005* (Міністерство охорони навколишнього природного середовища). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05>> (2020, січень, 10).

⁶ Василюк, О.В., Шпарик, Н.Я., Шкутяк, С.О. (2017). *Природно-заповідний фонд: земельні питання*: навчальний посібник. Львів: Манускрипт, 25.

кадастр особливо охоронюваних природних територій внесено відомості про правовий статус, належність, режим, географічне положення, кількісні і якісні характеристики цих територій та об'єктів, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну й іншу цінність. Підставою для включення відомостей до кадастру служить рішення про створення особливо охоронюваних природних територій.

Відповідно до п. 26 додатку постанови Кабінету Міністрів України від 3 червня 2013 року № 483 «Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами»¹ до переліку відомостей, обмін якими здійснюється в процесі інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами, належать планово-картографічні матеріали розташування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Таким чином, законодавство намагається врегулювати питання обміну інформацією між учасниками земельних відносин щодо моменту створення категорій природно-заповідного фонду та території, яка відводиться для нього. Планово-картографічні матеріали, які готуються для проекту створення території та об'єктів природно-заповідного фонду, є основними первинними відомостями, які закріплюють межі територій природно-заповідного фонду та повинні враховуватись відділами державного земельного кадастру та органами місцевого самоврядування при прийнятті рішень щодо розпорядження землями, на яких створений об'єкт природно-заповідного фонду. Втім на практиці такого обміну не відбувається, тому, що проекти створення об'єктів природно-заповідного фонду не передаються для проведення такої реєстрації до органів державного земельного кадастру.

Оскільки практика створення природно-заповідного фонду не супроводжується одночасним оформленням землепорядної документації, інформація про це не потрапляє до територіальних органів Держгеокадастру. Відповідно до п. 4 Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 105166² ведення Державного земельного кадастру здійснює Держгеокадастр та його територіальні органи.

Слід наголосити, що таку тривалу учасі процедуру отримання правостановлюючих документів установами природно-заповідного фонду на передачу їм у постійне користування земельних ділянок можна було б уникнути, так само як уникнути негативного впливу на управління такими територіями, якщо б під час створення природно-заповідного фонду готувався проект землеустрою щодо організації та встановлення меж природно-заповідного фонду. Адже, вже зазначена постанова Кабінету Міністрів України від 3 червня 2013 року №483 Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами встановлює, що планово-картографічні матеріали розташування територій та об'єктів природно-заповідного фонду є тими даними, які в обов'язковому порядку вносяться у кадастрову та інші інформаційні системи для того, щоб уникнути розпорядження землями природно-заповідного фонду не за цільовим призначенням.

Цікавий приклад коли Кіровоградська міська рада через відсутність інформації в Державному Земельному Кадастрі прийняла рішення про забудову території природно-заповідного фонду. В подальшому, після виявлення помилки депутати Кіровоградської міської ради запропонували виправити помилку шляхом скасування незаконного рішення. Мотивами нового рішення, крім порушення законодавчих норм, стала екологічна позиція міської ради, які зазначили в обґрунтуванні нового рішення, що будувати будинки можна у будь-якому місці, а ліс громаді ніщо не компенсує³.

Відповідно до п. 5 ст. 111 Земельного Кодексу України, відомості про обмеження використання земель, в тому числі наявність умов додержання природоохоронних вимог, вносяться до Державного Земельного Кадастру. При цьому, до Державного Земельного Кадастру вносяться відомості лише про ті об'єкти природно-заповідного фонду, межі яких визначені⁴. Тобто, якби межі природно-заповідного фонду були внесені до Державного Земельного Кадастру, не існувало би потреби ведення

¹ *Постанова про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами 2013* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-%D0%BF>> (2020, січень, 16).

² *Постанова про Порядок ведення Державного земельного кадастру 2012* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>> (2020, січень, 17).

³ *Відведення земель Лісопаркової до природно-заповідного фонду*. <<https://e-dem.in.ua/kirovohrad/Petition/View/17>>. (2020, січень, 17).

⁴ *Лист №зп-205/04-10/13 2013* (Рівненська обласна державна адміністрація).

кадастру природно-заповідного фонду, який є дублюванням функції обліку природно-заповідного фонду в системі Держгеокадастру (Держземагенства), і, відповідно призводить до неефективної трати коштів держбюджету.

За даними Департаменту моніторингу, використання, збереження та відтворення земельних ресурсів, станом на початок 2016 року, правостановлюючі документи на право користування земельними ділянками природно-заповідного фонду видані на площу 405,4 тис. га (13,1 %), у тому числі об'єктам загальнодержавного значення — на площу 393,9 тис. га (12,7 %) та об'єктам місцевого значення — на площу 11,5 тис. га (0,4 %)¹.

Таким чином, можна підсумувати, що більшість територій природно-заповідного фонду в усіх регіонах України не має встановлених меж і не відображені у жодних матеріалах, які передавались від областей до Держземагенства. По цій причині, більшість об'єктів природно-заповідного фонду не відображені у Публічній кадастровій карті та в Державному Земельному Кадастрі. Вирішенням зазначеної проблеми для існуючих територій природно-заповідного фонду має стати централізоване надання документації із землеустрою (матеріалів винесення меж природно-заповідного фонду у натуру) до Держгеокадастру для внесення у Державному Земельному Кадастрі, а для новостворених природно-заповідного фонду — розробка проектів землеустрою на етапі їхнього створення природно-заповідного фонду².

Усе це свідчить про те, що більшість об'єктів природно-заповідного фонду станом на сьогодні не мають належним чином оформлених правостановлюючих документів на землю у відповідності до Земельного кодексу України, хоча цього разу проблема починається не із законодавства³.

Законодавством передбачено об'ємний прелік суб'єктів прав на землі природно-заповідного фонду, а їх правосуб'єктність відрізняється.

Як зазначає А. Й. Годованюк: «Особливості правового статусу суб'єктів прав на землі природно-заповідного фонду також безпосередньо залежить від правового режиму земель, на яких знаходяться об'єкти природно-заповідного фонду».

Таким чином правовий режим земель являє собою визначення в законодавстві змісту права власності, інших прав на земельну ділянку, управління використанням та охороною земельної ділянки шляхом встановлення основного цільового призначення земель, зонування та обмеження прав⁴.

Вказані практичні проблеми, які виникають щодо земель природоохоронних територій знецінюють правовий режим, який забезпечує правову охорону.

На наш погляд, управління земельними ресурсами охоронюваних природних територій є підсистемою управління земельними ресурсами країни і включає в себе наступні функції: планування, регулювання, організація використання земель та контроль за ним. Першочергові завдання, які необхідно вирішити в галузі управління земельними відносинами на охоронюваних територіях, можна розділити на три групи: правові, організаційні та соціально-економічні. В даний час найбільш актуальними є питання переходу земельних ділянок в категорію земель особливо охоронюваних територій та об'єктів, визначення їх меж на місцевості та завершення реєстрації прав на земельні ділянки.

Отже, в результаті дослідження можна визначити, що правовий режим земель національних природних парків – це встановлений правовими нормами порядок використання і охорони земель, що передбачає збереження та відтворення, а також використання за цільовим призначенням земель різних форм власності з урахуванням функціонального зонування територій національних природних парків.

¹ Василюк, О.В., Шпарик, Н.Я., Шкутяк, С.О. (2017). *Природно-заповідний фонд: земельні питання*: навчальний посібник. Львів: Манускрипт, 58.

² Василюк, О.В. (2014). Проблеми включення категорії земель природно-заповідного фонду у Державний земельний кадастр. *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*, 1(33), 12-14.

³ Василюк, О.В., Шпарик, Н.Я., Шкутяк, С.О. (2017). *Природно-заповідний фонд: земельні питання*: навчальний посібник. Львів: Манускрипт, 59.

⁴ Годованюк, А.Й. (2005). Правовий статус суб'єктів прав на землі природно-заповідного фонду. *Актуальні проблеми держави і права*, 25, 389.

References:

1. Andreitsev, V.I. (2005). *Zemelne pravo i zakonodavstvo suverennoi Ukrainy* [Land Law and Legislation of Sovereign Ukraine]. *Aktualni problemy praktichnoi teorii*. 2-he vyd. [Actual problems of practical theory. 2nd ed.] Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
2. Varaksyn, V.V., Shevtsov, A.V. (2015). *Pravovoi rezhym zemelnykh uchastkov v sostave pryrodnykh parkov* [The legal regime of land plots in natural parks]. *Rosyiskiy yurydycheskiy zhurnal* [Russian Law Journal], no. 2, 5. [in Russian].
3. Vasyliuk, O.V. (2014). *Problemy vkluchennia katehorii zemel pryrodno-zapovidnoho fondu u Derzhavnyi zemelnyi kadastr* [Problems of inclusion of the category of lands of the nature reserve fund in the State Land Cadastre]. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo ahrarno-ekonomichnoho universytetu* [Bulletin of Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University], no. 1(33), 12-14. [in Ukrainian].
4. Vasyliuk, O.V., Shparyk, N.Ia., Shkutiak, S.O. (2017). *Pryrodno-zapovidnyi fond: zemelni pytannia: navchalnyi posibnyk* [Nature Reserve Fund: Land Issues: Textbook]. Lviv: Manuskrpt. [in Ukrainian].
5. *Vidvedennia zemel Lisoparkovoi do pryrodno-zapovidnoho fondu* [Deduction of Forest Park lands to the nature reserve fund]. <<https://e-dem.in.ua/kirovohrad/Petition/View/17>>. (2020, January, 17). [in Ukrainian].
6. Hodovaniuk, A.I. (2005). *Pravovyi status subiektiv prav na zemli pryrodno-zapovidnoho fondu* [Legal status of the subjects of rights on land of the nature reserve fund]. *Aktualni problemy derzhavy i prava* [Actual problems of the state and law], no. 25, 389. [in Ukrainian].
7. Hodovaniuk, A.I. (2008). *Pravovyi rezhym zemel pryrodno-zapovidnoho fondu: avtoref. dys. ... kandydat yurydychnykh nauk* [Legal regime of lands of the nature reserve fund: author. diss. ... Doctor of Law]. Odesa. [in Ukrainian].
8. Danylenko, B.V. (2012). *Ekoloho-pravove zabezpechennia staloho silskohospodarskoho zemlekorystuvannia: dys. ... kandydata yurydychnykh nauk* [Ecological and legal support of sustainable agricultural land use: diss. ... PhD in Law]. Kharkiv. [in Ukrainian].
9. *Zakon pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha 1991* [Law on Environmental Protection] (Verkhovna Rada Ukrainy) [Verkhovna Rada of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 41, 546. [in Ukrainian].
10. *Zakon pro pryrodno-zapovidnyi fond 1992* [The Nature Conservation Fund Act] (Verkhovna Rada Ukrainy) [Verkhovna Rada of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 34, 502. [in Ukrainian].
11. *Zemelnyi Kodeks Ukrainy 2001* [Land Code of Ukraine] (Verkhovna Rada Ukrainy) [Verkhovna Rada of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2002, 3, 27. [in Ukrainian].
12. Kovtun, O.M. (2008). *Pravovi aspekty okhorony terytorii ta obiektiv pryrodno-zapovidnoho fondu: dys. ... kandydata yurydychnykh nauk* [Legal aspects of protection of territories and objects of the nature reserve fund: diss. ... PhD in Law]. Kyiv. [in Ukrainian].
13. Kondratiuk, T.M. (2019). *Pravovyi rezhym zemel natsionalnoi ekolohichnoi merezhi Ukrainy: dys. ... kandydata yurydychnykh nauk* [Legal regime of the lands of the national ecological network of Ukraine: diss. ... PhD in Law]. Kyiv. [in Ukrainian].
14. *Lyst №zp-205/04-10/13 2013* [Letter №zp-205 / 04-10 / 13] (Rivnenska oblasna derzhavna administratsiia) [Rivne Regional State Administration]. [in Ukrainian].
15. Miroshnychenko, A.M. (2005). *Problemni pravovi pytannia podilu zemel na katehorii* [Problematic legal issues of land division into categories]. *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy* [Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine], no. 12(50), 42-51. [in Ukrainian].
16. Miroshnychenko, A.M. (2011). *Zemelne pravo Ukrainy: navchalnyi posibnyk. 2-he vyd., pererob. i dopov.* [Land Law of Ukraine: a textbook. 2nd ed., Remaking. and add.] Kyiv: Alerta. [in Ukrainian].
17. Miroshnychenko, A.M. (2013). *Naukovo-praktychnyi komentar do Zemelnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary on the Land Code of Ukraine]. Kyiv: Altera. [in Ukrainian].
18. *Nakaz pro zatverdzhennia Klasyfikatsii vydiv tsilovoho pryznachennia zemel 2010* [Order on Approval of the Classification of Specific Purpose of Land] (Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha) [Ministry of Environmental Protection]. *Ofitsiinyi veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1011-10>> (2020, January, 10). [in Ukrainian].
19. *Nakaz pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozroblennia proektiv stvorennia pryrodnykh terytorii ta obiektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy 2018* [Order on Approval of Methodological Recommendations for the Development of Projects for Creating Natural Territories and Objects of the Nature Reserve Fund of Ukraine] (Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha) [Ministry of Environmental Protection]. *Ofitsiinyi veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0306737-18> (2020, January, 10). [in Ukrainian].
20. *Nakaz pro zatverdzhennia Polozhen pro Proekty orhanizatsii terytorii ustanov pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy 2005* [Order on approval of the Regulations on Projects of Organization of Territories of the Institutions

- of the Nature Reserve Fund of Ukraine] (Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha) [Ministry of Environmental Protection]. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0829-05>> (2020, January, 21). [in Ukrainian].
21. *Nakaz pro Instrukttsiiu pro zmist ta skladannia dokumentatsii derzhavnoho kadastru terytorii ta ob'ektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy 2005* [Order on the Instruction on the maintenance and preparation of documentation of the state cadastre of territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine] (Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha) [Ministry of Environmental Protection]. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05>> (2020, January, 10). [in Ukrainian].
 22. Nosik, V.V. (2001). Dva kodeksy moi... [My two codes]. *Visnyk prokuratury* [Procurators Bulletin], no. 1(7), 32-36. [in Ukrainian].
 23. *Polozhennia pro Proekt orhanizatsii terytorii natsionalnoho pryrodnoho parku, okhorony, vidtvorennia ta rekreatsijnoho vykorystannia yoho pryrodnykh kompleksiv ta ob'ektiv 2005* [Regulations on the Project for the organization of the territory of the national nature park, protection, reproduction and recreational use of its natural complexes and objects] (Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha) [Ministry of Environmental Protection]. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-05>> (2020, January, 17) [in Ukrainian].
 24. *Postanova pro zatverdzhennia Poriadku informatsiinoi vzaiemodii mizh kadastramy ta informatsiinyi systemamy 2013* [Decree approving the Procedure for information interaction between cadastres and information systems] (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Cabinet of Ministers of Ukraine]. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-n>> (2020, January, 16). [in Ukrainian].
 25. *Postanova pro Poriadok vedennia Derzhavnoho zemelnoho kadastru 2012* (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Cabinet of Ministers of Ukraine]. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-n>> (2020, January, 17). [in Ukrainian].
 26. Tytova, N.I. (2005). *Zemli silskohospodarskoho pryznachennia: prava hromadian Ukrainy: naukovo-navchalnyi posibnyk* [Agricultural lands: rights of citizens of Ukraine: scientific-educational manual]. Lviv: PAIS. [in Ukrainian].
 27. Tretiak, A.M., Yurchenko. A.D. (2014). Pravovi kolizii zemelnoho ta pryrodookhoronnoho zakonodavstva [Legal conflicts of land and nature protection legislation]. *Zemelne pravo Ukrainy* [Land Law of Ukraine], no. 05-06, 25-34. [in Ukrainian].
 28. Cheremnova, A.I. (2009). Osoblyvosti pravovoho rezhymu zemel pryrodno-zapovidnoho fondu [Features of the Legal Regime of Natural Reserve Fund Lands]. *Aktualni problemy derzhavy i prava* [Actual problems of the state and law], no. 46, 223. [in Ukrainian].